

KALASHNIKOV protiv RUSIJE

(Predstavka br. 47095/99)

Presuda

15. jula 2002.

Podnosilac predstavke: Valeriy Yermilovich Kalashnikov

Oštećeni: podnosilac predstavke

Država ugovornica: Rusija

Datum podnošenja predstavke: 1. decembra 1998.

Datum odluke o prihvatljivosti: 18. septembra 2001.

1. Podnosilac predstavke je Valeriy Yermilovich Kalashnikov, državljanin Rusije. Rođen je 1955. i živi u Moskvi. Podnosilac predstavke tvrdi da je žrtva povrede članova 3, 5 i 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda koje je počinila Rusija.

(...)

Činjenice

I. Okolnosti slučaja

11. Podnosilac predstavke je rođen 1955. godine i nastanjen u Moskvi. U to vreme je bio predsednik Severoistočne trgovačke banke.

12. Dana 8. februara 1995. godine započet je krivični postupak protiv podnosioca predstavke. Juna 1995. godine mu je produžen pritvor. Gradski sud u Magadanu je počeo da razmatra njegov slučaj novembra 1996. godine, ali je predmet mirovao od maja 1997. do aprila 1999. godine. Tokom ovog perioda g. Kalašnjikov je raznim pravosudnim ustanovama podneo veliki broj žalbi protiv pritvora pred suđenje u kojima se žalio na loše uslove života u zatvoru, na kašnjenje u određivanju datuma suđenja kao i na sam slučaj. Takođe je molio da se otpusti iz pritvora iz zdravstvenih razloga – zdravlje mu je narušeno zbog loših uslova u zatvoru.

(...)

Osuđen je 3. avgusta 1999, a 29. septembra 1999. je slučaj okončan. Dana 30. septembra 1999. godine je protiv njega podignuta nova optužnica u vezi sa proneverom. Oslobođen je ove optužbe 31. marta 2000. godine, a 26. juna 2000. godine je pušten na slobodu pošto je amnestiran.

A. Uslovi pritvora

1. Podnesci podnosioca predstavke o činjenicama

13. Od 29. juna 1995. do 20. oktobra 1999. godine podnosilac predstavke je držan u pritvorskoj jedinici IZ-47/1 u Magadanu. Pošto je Gradski sud izrekao presudu 3. avgusta 1999. godine, on je 20. oktobra 1999. godine poslat na izdržavanje kazne u zatvorsku ustanovu AV-261/3 u selu Talaja. Dana 9. decembra 1999. godine je vraćen u pritvorsku jedinicu u Magadanu, gde je ostao sve do otpusta 26. juna 2000. godine.

(...)

Podnosilac predstavke se žalio na uslove života u pritvorskoj jedinici u Magadanu, uključujući i sledeće:

- Ćelija je bila površine 17 m² s ukupno osam kreveta; skoro uvek je u njoj bilo po 24 pritvorenika; na svaki krevet su dolazila trojica pritvorenika, pa su spavali na smenu;
- normalan san nije bio moguć jer su televizor i svetlo uvek bili uključeni;
- osoba koja je vršila je nuždu bila potpuno izložena pogledima zatvorenika, kao i čuvara;
- pritvorenici su jeli na stolu koji je bio samo metar udaljen od toaleta;
- ćelija nije imala nikakvo provetranje i leti je bila neizdrživo vruća a zimi veoma hladna;
- budući da je bio okružen pušačima, predlagač je i sam postao pasivan pušač;
- ćelije su bile pune bubašvaba i mrava;
- dobio je nekoliko kožnih i gljivičnih oboljenja pri čemu je izgubio sve nokte na nožnim prstima i nekoliko na prstima ruku; suđenje je prekidano od 11. novembra 1996. do 23. aprila 1997. godine i od 15. aprila 1999. do 3. avgusta 1999. godine da bi bio izlečen od svraba; šest puta su u njegovoj ćeliji boravili zatvorenici koji su patili od tuberkuloze i sifilisa, a i on je tada dobio zaštitne injekcije antibiotika.

(...)

3. Zdravstveni izveštaj i nalazi veštaka

29. Prema zdravstvenom kartonu predlagača, svrab je imao decembra 1996. godine, alergijski dermatitis jula i avgusta 1997. godine, gljivičnu infekciju na stopalima juna 1999. godine, gljivičnu infekciju noktiju na rukama avgusta 1999. godine, mikozu septembra 1999. godine, kao i gljivičnu infekciju stopala i međunožja oktobra 1999. godine. U kartonu je navedeno da je predlagač lečen u svim slučajevima.

30. U izveštaju medicinskih stručnjaka, objavljenom jula 1999. godine, ustanovljeno je da je podnosilac predstavke patio od neurocirkulatorne distonije, asteno-neurotskog sindroma, hroničnog gastroduodenitisa, gljivične infekcije stopala, šaka i međunožja i mikoze.

(...)

II. Relevantno domaće pravo

88. A. Ustav Ruske Federacije

Tačka 6(2) odeljka 2

Sve dok se propisi o krivičnom postupku Ruske Federacije ne usklade s odredbama ovog Ustava, biće na snazi prethodni propisi o postupku hapšenja, pritvaranja i držanja u pritvoru lica za koja se sumnja da su počinila krivično delo.

89. B. Zakon o krivičnom postupku

Član 11(1): Nepovredivost ličnosti

Niko ne sme biti uhapšen osim na osnovu pravosudne odluke ili naloga tužioca.

Član 89(1): Primena preventivnih mera

Kada postoji dovoljan osnov za sumnju da će optuženo lice izbeći ispitivanje, istragu ili suđenje ili ometati napore da se dođe do istine u krivičnom predmetu ili da će se baviti krivičnim aktivnostima, kao i da bi se osiguralo izvršenje kazne, lice koje vodi istragu, istražitelj, tužilac i sud mogu da primene jednu od sledećih preventivnih mera prema optuženom: pismenu obavezu

da neće napustiti određeno mesto, ličnu garanciju ili garanciju javne organizacije, ili stavljanje u pritvor.

Član 92 : Nalog i odluka o primeni preventivne mere

Pri primeni preventivne mere lice koje vodi istragu, istražitelj i tužilac moraju da izdaju obrazložen nalog, a sud da donese obrazloženu odluku naznačujući koje krivično delo se sumnja da je lice u pitanju počinilo, kao i osnov po kom je izabrana primenjena preventivna mera. Lice u pitanju mora biti obavešteno o nalogu ili odluci, kao i o postupku žalbe na primenu preventivne mere.

Primerak naloga ili odluke o primeni preventivne mere mora se bez odlaganja uručiti licu u pitanju.

Član 96: Stavljanje u pritvor

Stavljanje u pritvor kao preventivna mera mora se obaviti u skladu sa zahtevima člana 11 ovog Zakona u vezi sa krivičnim delima za koje je zakonom propisana kazna u obliku lišenja slobode u trajanju dužem od jedne godine. U izuzetnim slučajevima se ova preventivna mera može primeniti ako je za delo zaprećena kazna lišenja slobode u trajanju od manje od jedne godine.

Član 97: Vremenski rokovi pritvora pred suđenje

Pritvor tokom trajanja istrage u krivičnim predmetima ne može da traje duže od dva meseca. Ovaj rok može se produžiti najviše još tri meseca odlukom okružnog ili gradskog tužioca ... ako nije moguće okončati istragu i ne postoji osnov za izmenu preventivne mere. Dodatno produženje do najviše šest meseci od dana stavljanja u pritvor može se sprovesti samo u posebno složenim slučajevima odlukom tužioca sastavnog dela Ruske Federacije (...)

Produženje vremenskog roka za takav pritvor dozvoljeno je samo u izuzetnim slučajevima i isključivo prema licima optuženim za izvršenje teških ili veoma teških krivičnih dela. Takvo produženje može se sprovesti odlukom zamenika Vrhovnog tužioca Ruske Federacije (do jedne godine) i Vrhovnog tužioca Ruske Federacije (do 18 meseci).

Nikakvo dodatno produženje nije dozvoljeno, a optuženi se mora odmah pustiti iz pritvora.

Spisi okončane istrage u krivičnom predmetu moraju se dati na uvid optuženom i njegovom braniocu ne kasnije od mesec dana od isteka najdužeg vremenskog roka za produženi pritvor, kako je propisano u stavu 2 ovog člana. U slučaju da optuženi nije u mogućnosti da pregleda spise pre isteka najdužeg vremenskog roka za produženi pritvor, Vrhovni tužilac Ruske Federacije, [ili] tužilac sastavnog dela Ruske Federacije ... može, ne kasnije od pet dana pre isteka najdužeg roka za produženi pritvor, podneti sudiji „oblasti“, „kraja“ ili drugog odgovarajućeg suda zahtev za produženje tog roka.

Ne kasnije od pet dana od dana prijema zahteva, sudija mora da donese jednu od sledećih odluka:

1. da produži trajanje produženog pritvora dok optuženi i njegov branilac ne izvrše uvid u spise predmeta a tužilac prosledi slučaj osnovnom sudu, ali u svakom slučaju ne duže od šest meseci;

2. da odbije zahtev tužioca i da pusti lice koje je u pitanju iz pritvora.

Prema istom postupku rok produženog pritvora može se po potrebi produžiti da bi se izašlo u susret zahtevu optuženog ili njegovog branioca da se produži prethodna istraga.

Ako sud uputi slučaj na dopunsku istragu pošto je istekao vremenski rok za produženje pritvora optuženog, a okolnosti slučaja ne dozvoljavaju izmenu mere pritvora, tužilac koji nadgleda istragu produžice rok produženja pritvora najviše do mesec dana od datuma kada primi slučaj. Pri bilo kakvom dodatnom produženju roka uzeće se u obzir vreme koje je optuženi proveo u pritvoru pre nego što je slučaj upućen sudu, a produženje će se sprovesti na način i u rokovima određenim prvim i drugim stavom ovoga člana.

Protiv produženja roka pritvora prema ovom članu može se podneti žalba sudu ili zahtev za reviziju zakonitosti i opravdanosti po postupku propisanom članovima 2201 i 2202 ovog Zakona.

Član 101: Ukidanje ili izmena preventivne mere

Preventivna mera će se ukinuti kada prestane potreba za njom, ili pretvoriti u težu ili lakšu meru ako okolnosti slučaja tako nalažu. Ukidanje ili izmena preventivne mere će se izvršiti na osnovu obrazloženog naloga lica koje sprovodi istragu, istražitelja ili tužioca, ili na osnovu obrazložene sudske odluke pošto je slučaj prosleđen sudu.

Ukidanje ili izmena preventivne mere, koja je izabrana na osnovu uputstava tužioca, od strane lica koje sprovodi istragu ili istražitelja biće dozvoljeni samo na osnovu saglasnosti tužioca.

Član 223–1: Određivanje datuma sudske rasprave

Ako se optuženo lice drži u pritvoru, pitanje određivanja datuma sudske rasprave mora se rešiti najkasnije 14 dana od dana kad sud preuzme slučaj.

Član 239: Vremenski rokovi za razmatranje slučaja

Razmatranje predmeta pred sudom mora da počne najkasnije 14 dana od dana kada je određen datum za raspravu.

90. C. Savezni zakon o pritvoru lica osumnjičenih ili optuženih za krivična dela

Prema članu 21 ovog Zakona, predstavke i žalbe osumnjičenih i optuženih lica državnim organima, telima lokalne uprave i nevladinim organizacija šalju se preko uprave pritvorske ustanove.

Predstavke i žalbe upućene javnom tužiocu, sudu i drugim državnim organima koje nadgledaju pritvorske ustanove za osumnjičena i optužena lica neće se podvrgnuti cenzuri i proslediće se primaocu u zatvorenom kovertu najkasnije narednog radnog dana.

III. Rezerva Ruske Federacije

91. Instrument ratifikacije Konvencije koji je Ruska Federacija deponovala 5. maja 1998. godine sadrži sledeću rezervu:

U skladu sa članom 64 Konvencije, Ruska Federacija izjavljuje da se odredbama stavova 3 i 4 člana 5 ne može ograničiti ... privremena primena postupka, predviđena drugim stavom tačke 6 drugog dela Ustava Ruske Federacije od 1993. godine, o hapšenju i držanju u pritvoru lica koja su osumnjičena da su počinila krivično delo, određenog stavom 1 člana 11, stavom 1 člana 89, članovima 90, 92, 96, 96–1, 96–2, 97, 101 i 122 Zakona o krivičnom postupku RSFSR od 27. oktobra 1960. godine, sa kasnijim izmenama i dopunama.

Pravo

I. Navodna povreda člana 3 Konvencije

92. Podnosilac predstavke se žalio na uslove pritvora u pritvorskoj jedinici IZ-47/1 u Magadanu. Pozvao se na član 3 Konvencije, koji određuje:

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Podnosilac predstavke se posebno osvrnuo na prenatrpanost i loše sanitarne uslove u ćeliji, kao i na dužinu pritvora u takvim uslovima, koji su štetno delovali na njegovo fizičko zdravlje i naneli mu poniženje i patnje.

93. Vlada je tvrdila da se uslovi pritvora u kojima je bio podnosilac predstavke nisu mogli smatrati mučenjem ili nečovečnim ili ponižavajućim postupanjem. Uslovi se nisu razlikovali od onih u kojima je živela većina pritvorenika u Rusiji, ili bar nisu bili ništa gori. Prenatrpanost je bila problem u većini pritvorskih ustanova. Vlasti nisu imale nikakvu nameru da izazovu patnje predlagača ili da mu oštete zdravlje. Uprava pritvorske jedinice sprovela je sve mere koje je imala na raspolaganju da bi izlečila sva lica koja su patila od bolesti kao i da bi sprečila širenje zaraze.

94. Priznato je da su iz ekonomskih razloga uslovi u pritvorskim ustanovama Rusije veoma nezadovoljavajući i ispod minimuma određenih za slične ustanove drugih zemalja članica Saveta Evrope. Međutim, Vlada je činila sve što je u njenoj moći da poboljša stanje u pritvorskim ustanovama Rusije. Usvojen je niz operativnih programa za izgradnju novih pritvorskih jedinica, rekonstrukciju postojećih i iskorenjivanje tuberkuloze i drugih zaraznih bolesti koje haraju u zatvorima. Ostvarenje tih projekata omogućilo bi udvostručenje prostora koji je na raspolaganju zatvorenicima, kao i poboljšanje sanitarnih uslova u pritvorskim ustanovama.

95. Sud primećuje da se član 3 Konvencije bavi jednom od najvažnijih vrednosti demokratskog društva. On izričito zabranjuje mučenje ili nečovečne ili ponižavajuće postupke ili kažnjavanje, bez obzira na okolnosti ili ponašanje žrtve (vidi, na primer, *Labita protiv Italije* [GC], br. 26772/95, stav 119, ECHR 2000-IV).

Sud takođe primećuje da prema njegovoj praksi zlostavljanje mora da dostigne izvesni prag okrutnosti da bi na njega bio primenljiv član 3. Procena tog praga je relativna stvar; zavisi od svih okolnosti slučaja, kao što su trajanje, fizičke i psihičke posledice i, u nekim slučajevima, pol, starost i zdravstveno stanje žrtve (vidi, između ostalog, presudu u slučaju *Irska protiv Velike Britanije* od 18. januara 1978. g., Serija A br. 25, str. 65, stav 162).

Sud je postupanje smatrao „nečovečnim“ zato što je, između ostalog, bilo namerno, primenjivano satima i satima i izazvalo ili stvarna telesna oštećenja ili jake fizičke i psihičke patnje. Sud je postupanje ocenio kao „ponižavajuće“ jer je bilo takvo da u žrtvama izazove osećanja straha, uznemirenosti i inferiornosti koja su u stanju da ih ponize i osramote (vidi, na primer, *Kudla protiv Poljske* [GC], br. 30210/96, stav 92, ECHR 2000-XI). Ocenjujući da li je određena vrsta postupanja „ponižavajuća“ u smislu člana 3, Sud će odrediti da li je cilj tih postupaka bio da se neko ponizi i omalovaži i da li su oni, što se tiče njihovih posledica, štetno delovali na njegovu ili njenu ličnost na način koji je u suprotnosti sa članom 3 (vidi, na primer, presudu u slučaju *Raninen protiv Finske* od 16. decembra 1997. godine, Reports of Judgments and Decisions, 1997-VIII, str. 2821–22, stav 55). Međutim, nepostojanje takve namere ne može da potpuno isključi nalaz da je postojala povreda člana 3 (vidi, na primer, *Peers protiv Grčke*, br. 28524/95, stav 74, ECHR 2001-III). Osporene patnje i poniženje moraju u svakom slučaju da prevaziđu i onako neizbežan element patnji i poniženja koji je povezan sa datom vrstom zakonitog postupanja ili kažnjavanja.

Mere koje lice lišavaju slobode često sadrže takav element. Ali ne može se reći da sâm pritvor pokreće pitanje u vezi sa primenom člana 3 Konvencije. Taj član se takođe ne može tumačiti tako da utvrđuje opštu obavezu da se pritvorenici puštaju na slobodu iz zdravstvenih razloga ili da se pošalju u civilnu bolnicu da bi mogao da im se obezbedi određeni vid lečenja.

Pa ipak, prema ovoj odredbi država mora da se postara da se pritvorenici drže u uslovima koji podrazumevaju poštovanje njihovog ljudskog dostojanstva, da ih način izvršenja mere ne izlaže patnjama koje prevazilaze stepen patnji koji je neizbežan kod pritvora i da, imajući u vidu praktične zahteve držanja u pritvoru, adekvatno zaštititi njihovo zdravlje i blagostanje (vidi *Kudla protiv Poljske*, stavovi 92–94).

Prilikom ocenjivanja uslova pritvora, treba obratiti pažnju na ukupan efekat tih uslova, kao i na pojedinačne tvrdnje koje iznese predlagač (vidi *Dougoz protiv Grčke*, br. 40907/98, stav 46, ECHR 2001-II).

96. U posmatranom slučaju, Sud primećuje da je predlagač držan u pritvorskoj jedinici IZ–47/1 u Magadanu od 29. juna 1995. do 20. oktobra 1999. godine, i od 9. decembra 1999. do 26. juna 2000. godine. Sud primećuje da je, prema opšteprihvaćenim načelima međunarodnog prava, Konvencija obavezujuća za Države ugovornice samo u vezi sa činjenicama koje su nastale pošto je stupila na snagu. Konvencija je za Rusiju stupila na snagu 5. maja 1998. godine. Međutim, u proceni posledica uslova pritvora na predlagača, koje su bile manje-više identične tokom celog trajanja pritvora, i pre i posle suđenja, Sud može da posmatra celo razdoblje tokom kog je bio u pritvoru, uključujući i vreme pre 5. maja 1998. godine.

97. Sud primećuje na samom početku da je površina ćelije u kojoj je podnosilac predstavke držan bila između 17 m² (prema predlagaču) i 20,8 m² (prema Vladi). Ćelija je imala ležajeve i namenjena za smeštaj osam zatvorenika. Može se postaviti pitanje da li takav smeštaj ispunjava prihvatljive standarde. U vezi s tim Sud primećuje da je Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (CPT) odredio 7 m² po zatvoreniku kao poželjnu prosečnu smernicu za pritvorske ćelije (vidi 2nd General Report – CPT/Inf (92) 3, stav 43), tj. 56 m² za osam zatvorenika.

I pored toga što je ćelija bila predviđena za osam zatvorenika, predlagač je tvrdio da je u njoj za vreme trajanja njegovog pritvora obično bilo između 18 i 24 osobe. U molbi za puštanje na slobodu od 27. decembra 1996. godine, predlagač je naveo da je u ćeliji sa osam ležajeva u tom trenutku bio 21 zatvorenik. U sličnoj molbi od 8. juna 1999. godine, naveo je broj od 18 zatvorenika.

Sud primećuje da je i Vlada priznala da su zbog opšte prenatrpanosti pritvorske jedinice svaki krevet u ćeliji koristila po dva ili tri zatvorenika, ali se ne slaže sa podnosiocem predstavke u pogledu ukupnog broja zatvorenika. Vlada je tvrdila da je u svakom trenutku u ćeliji podnosioca predstavke bilo 11 ili više zatvorenika, a da je uobičajeni broj bio 14. Međutim, Vlada nije podnela nikakav dokaz za svoju tvrdnju. Prema podnosiocu predstavke, tek marta ili aprila 2000. godine broj zatvorenika smanjen je na 11.

Sud ne smatra da je neophodno da razreši ovo neslaganje između tvrdnji podnosioca predstavke i Vlade. Navedene brojke govore da je u svakom datom trenutku u ćeliji podnosioca predstavke na raspolaganju svakom zatvoreniku bilo između 0,9 m² i 1,9 m² prostora. Sud smatra da je ćelija neprekidno bila prepuna. Ta činjenica sama po sebi pokreće pitanja u vezi sa članom 3 Konvencije.

Štaviše, zbog prenatrpanosti su zatvorenici morali da spavaju na smenu, i to po osam sati po zatvoreniku. Uslovi za spavanje bili su još teži zbog svetla koje je stalno bilo uključeno i vreve i buke koju je pravio veliki broj zatvorenika. Nedostatak sna koji je bio posledica ovog stanja mora da je za predlagača predstavljao težak fizički i psihički teret.

Sud takođe primećuje odsustvo normalnog provetravanja ćelije podnosioca predstavke u kojoj je boravio veliki broj zatvorenika i kojima je bilo dozvoljeno da puše u ćeliji. Mada su predlagaču dozvoljene spoljašnje aktivnosti po jedan ili dva sata dnevno, ostatak vremena je provodio u zagušljivoj ćeliji, gde mu je na raspolaganju stajalo veoma malo prostora.

98. Sud primećuje da je ćelija podnosioca predstavke bila prepuna gamadi, a da tokom njegovog boravka nijednom nije vršena dezinfekcija. Vlada je priznala da je to veliki problem u zatvorskim ustanovama, i pozvala se na Uputstvo ministarstva od 1989. godine kojim je zatvorskim ustanovama naređeno da preduzimaju mere dezinfekcije. Međutim, čini se da to nije sprovedeno u ćeliji podnosioca predstavke.

Tokom celog trajanja pritvora, podosilac predstavke je patio od raznih kožnih bolesti i gljivičnih infekcija, posebno 1996, 1997. i 1999. godine, zbog čega je suđenje prekidano. Iako je istina da je predlagač lečen od pomenutih oboljenja, njihovo ponovno pojavljivanje navodi na zaključak da su veoma loši uslovi u ćeliji, koji su omogućavali da se bolesti šire, ostajali nepomenjeni.

Sud takođe sa zabrinutošću napominje da je podosilac predstavke s vremena na vreme bio pritvoren sa osobama koje su болоvale od sifilisa i tuberkuloze, mada je Vlada naglasila da je širenje sprečeno.

99. Dodatni problem prepunjenih i prljavih ćelija bilo je vršenje nužde. Između klozetske šolje u uglu i lavaboa stajao je pregradni zid visok 110 cm, ali je šolja bila otvorena prema ostatku ćelije. Podosilac predstavke je dakle morao da koristi toalet u prisustvu drugih zatvorenika i da bude prisutan dok su drugi vršili nuždu. Fotografije koje je ponudila Vlada prikazuju prljavu i trošnu ćeliju i odeljak za vršenje nužde bez ikakve privatnosti.

Sud sa zadovoljstvom prima znanju velika poboljšanja koja su izgleda sprovedena u pritvorskoj jedinici u Magadanu, gde je bila ćelija podnosioca predstavke (kako se vidi iz video snimka koji je Sudu podnela Vlada), ali to ne utiče na potpuno neprihvatljive uslove koje je predlagač očigledno morao da trpi u to vreme.

100. Uslove pritvora podnosioca predstavke razmotrio je i sud pred kojim mu je suđeno. Taj sud je aprila i juna 1999. godine tražio mišljenje veštaka o posledicama uslova života u ćeliji na njegovo psihičko i fizičko zdravlje posle skoro četiri godine pritvora da bi se odredilo da li je u stanju da učestvuje u postupku i da li ga treba poslati na bolničko lečenje. Mada su veštaci dali negativan odgovor na oba pitanja, Sud se poziva na njihove nalaze iz jula 1999. godine, u kojima su naveli spisak oboljenja od kojih se patio predlagač, t.j. neurocirkulatorna distonija, astenoneuro sindrom, hronični gastroduodenitis, gljivične infekcije stopala, ruku i međunožja i mikoza (vidi stav 30 gore).

101. Sud prihvata da u posmatranom slučaju nema naznake da je postojala pozitivna namera da se podnosilac predstavke ponizi ili osramoti. Međutim, mada pitanje da li je namera postupanja bila da se žrtva ponizi ili osramoti treba uzeti u obzir, odsustvo takve namere ne može da isključi zaključak da jeste postojala povreda člana 3 (vidi *Peers protiv Grčke* u gornjem tekstu). Sud smatra da su uslovi pritvora koje je podnosilac predstavke morao da trpi oko četiri godine i 10 meseci morali kod njega da izazovu prilične psihičke patnje, umanjujući njegovo ljudsko dostojanstvo i izazivajući u njemu osećanja poniženosti.

102. U svetlu gornje navedenog, Sud nalazi da su uslovi pritvora podnosioca predstavke, prepuna i prljava sredina u kojoj je živeo i njen štetni uticaj na njegovo zdravlje i blagostanje, zajedno sa dugim trajanjem perioda za vreme kog je podnosilac predstavke držan u takvim uslovima, predstavljali ponižavajuće postupanje.

103. Sledi da je postojala povreda člana 3 Konvencije.

II. Navodna povreda stava 3 člana 5 Konvencije

104. Podnosilac predstavke se žalio da je dugo trajanje pritvora pred suđenje predstavljalo povredu stava 3 člana 5 Konvencije, koji određuje:

Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1.c ovog člana ... imaće pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.

A. Prethodni prigovor Vlade

105. Vlada je tvrdila da žalbu podnosioca predstavke treba razmotriti u svetlu rezerve koju je Rusija stavila, i da se ta rezerva odnosila i na vreme koje je predlagač proveo u pritvoru tokom prethodne istrage i postupka pred sudom. Vlada se pozvala na tekst rezerve i sadržaj članova Zakona o krivičnom postupku koji su pomenuti u njoj. Članovima 11, 89, 92 i 101 Zakona (vidi stav 89 u gornjem tekstu) sudovi su ovlašćeni da primene preventivne mere pritvora u fazi suđenja, sve do izricanja presude.

106. Podnosilac predstavke je naveo da ruska rezerva nije bila primenljiva u njegovom slučaju jer se nije odnosila na trajanje pritvora pred suđenje. Tvrdnja je bila da je cilj rezerve da se sačuva pravo tužioca da odredi pritvor i njegovo produženje po potrebi.

107. Sud primećuje da je ograda formulisana tako da iz obuhvata člana 5, st. 3 Konvencije isključuje privremenu primenu određenih odredaba Zakona o krivičnom postupku, pomenutih u tekstu rezerve, u vezi sa postupkom hapšenja i pritvora lica osumnjičenih da su izvršila krivično delo. Te odredbe određuju uslove i način primene preventivnih mera, uključujući stavljanje u pritvor, i nabrajaju organe nadležne da te odluke donose.

Sud primećuje da se rezerva poziva na član 97 Zakona o krivičnom postupku, po kome se lice može držati u pritvoru do 18 meseci za vreme istrage o krivičnom delu i to na osnovu naloga nadležnog tužioca.

Bez obzira na pozivanje na vremenske rokove trajanja pritvora u fazi istrage, Sud primećuje da se rezerva bavi postupkom primene preventivne mere pritvora, a da se žalba predlagača odnosi na trajanje njegovog pritvora a ne na njegovu zakonitost.

108. Sud nalazi da pomenuta rezerva nije primenljiva u ovom slučaju.

B. Razlozi žalbe

1. Period koji treba uzeti u obzir

109. Nije osporeno da je period koji treba uzeti u obzir započeo 29. juna 1995. godine, kada je podnosilac predstavke stavljen u pritvor pred suđenje.

Što se tiče kraja tog perioda, podnosilac predstavke je naveo 31. mart 2000. godine, kada je Gradski sud u Magadanu doneo svoju drugu odluku u predmetu. Vlada je tvrdila da se period završio 3. avgusta 1999. godine kada je izrečena prva presuda Gradskog suda, kao i da se procena Suda dužine trajanja pritvora podnosioca predstavke treba ograničiti na period između 5. maja 1998. godine, datuma kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Rusiju, i 3. avgusta 1999. godine.

110. Sud prvo primećuje da u određivanju dužine trajanja pritvora pred suđenje prema stavu 3 člana 5 Konvencije period koji treba uzeti u obzir otpočinje danom kada je optuženi stavljen u pritvor a prestaje danom donošenja presude, čak i ako je to samo od strane prvostepenog suda (vidi, na primer, presude u slučaju *Wemhoff protiv Nemačke* od 27. juna 1968. godine, Serija A br. 7, p. 23, stav 9, i *Labita protiv Italije*, gore, stav 147). Sledi da je u ovom slučaju pritvor pred suđenje podnosioca predstavke počeo 29. juna 1995. godine, kada je bio uhapšen, i prestao 3. avgusta 1999. godine, kada ga je Gradski sud u Magadanu osudio i izrekao kaznu. Produženje pritvora zbog dopunskih optužbi ne menja činjenicu da je od 3. avgusta 1999. godine predlagač služio kaznu pošto ga je osudio nadležni sud, u smislu stava 1(a) člana 5 Konvencije.

Ukupno trajanje pritvora pred suđenje podnosioca predstavke je, dakle, bilo četiri godine, jedan mesec i četiri dana.

111. Budući da je vreme pre 5. maja 1998. godine izvan njegove nadležnosti *ratione temporis*, Sud može samo da razmotri period od jedne godine, dva meseca i 29 dana između tog datuma i presude Gradskog suda u Magadanu od 3. avgusta 1999. godine. Međutim, on mora da uzme u obzir i činjenicu da je 5. maja 1998. godine podnosilac predstavke, budući da je bio poslat u pritvor 29. juna 1995. godine, već bio proveo u pritvoru dve godine, 10 meseci i šest dana (vidi, na primer, *mutatis mutandis*, presudu u slučaju *Mansur protiv Turske* od 8. juna 1995. godine, Serija A, br. 319-B, str. 49, stav 51).

2. Opravdanost trajanja pritvora

(a) Podnesci strana

112. Podnosilac predstavke je tvrdio da nije bilo potrebno da se on uopšte pritvara i tamo drži toliko dugo jer nije bilo dokaza da bi pokušao da ometa istragu. Obrazloženje vlasti za određivanje pritvora nije bilo relevantno i dovoljno.

Takođe je naveo da njegov slučaj nije bio naročito složen, kako je Okružni sud u Magadanu i utvrdio 15. marta 1999. godine. Tri od ukupno devet fascikli u spisu slučaja sadržale su isključivo njegove žalbe raznim organima. U istrazi je ispitano 29 svedoka a u predmetu su bila dva građanska tužioca.

Konačno, podnosilac predstavke je tvrdio da vlasti nisu vodile postupak s dužnom pažnjom. Dugo trajanje pritvora bilo je posledica slabosti istrage, neopravdanih nastojanja da se poveća broj tačaka optužnice i nedostatka adekvatnog nadzora nad njom od strane nadležnih tela. U tom pogledu se pozvao na nalaze Gradskog suda u Magadanu od 3. avgusta 1999. godine.

113. Vlada je naglasila da je podnosilac predstavke uhapšen jer je ometao istragu. Vlada je navela da smatra trajanje pritvora podnosioca predstavke opravdanim imajući u vidu složenost slučaja, njegov obim (devet tomova) i veliki broj svedoka i žrtava.

(b) Procena Suda

(i) Načela određena praksom Suda

114. Sud podseća da se pitanje da li je trajanje pritvora opravdano ili nije ne može proceniti teorijski. Opravdanost držanja optuženog u pritvoru se mora procenjivati u svakom predmetu prema njegovim posebnim osobinama. Produžen pritvor se u datom slučaju može opravdati samo postojanjem naznaka o stvarnom zahtevu javnog interesa koji, bez obzira na pretpostavku nevinosti, preteže nad pravilom poštovanja slobode pojedinca određenim članom 5 Konvencije (vidi, na primer, *Kudla protiv Poljske*, gore, stav 110).

Zadatak je pre svega domaćih vlasti da se pobrinu da u datom slučaju pritvor pred suđenje optuženog lica ne traje duže od nekog razumnog perioda. U tom cilju moraju, pri tom poštujući načelo pretpostavke nevinosti, proceniti sve činjenice u korist i protiv postojanja gore pomenutog javnog interesa, koji bi opravdao odstupanje od primene pravila člana 5, i obrazložiti ih u odlukama po žalbama za puštanje iz pritvora. Uglavnom na osnovu razloga koji su dati u ovim odlukama, kao i dokumentovanih činjenica koje navede podnosilac predstavke u svojim molbama, Sud odlučuje da li je postojala povreda stava 3 člana 5 (vidi, na primer, *Labita protiv Italije*, gore, st. 152).

Uslov *sine qva non* za zakonitost produženja pritvora – da osnovana sumnja da je uhapšeno lice počinilo krivično delo nastavi da postoji – posle protoka određenog vremena više nije dovoljan. Sud tada mora da ustanovi da li su ostali razlozi koje nude sudske vlasti dovoljni da bi se opravdalo produženje pritvora. U slučajevima kada su ti razlozi „relevantni“ i „dovoljni“, Sud se mora takođe uveriti da su vlasti „posebno revnosno“ vodile postupak. Složenost i posebne osobine istrage su činioци koji se pri tom moraju uzeti u obzir (vidi, na primer, presude u slučaju *Scott protiv Španije* od 18. decembra 1996. godine, Reports 1996-VI, str. 2399–2400, stav 74, i *I. A. protiv Francuske* od 23. septembra 1998. godine, Reports 1998-VII, str. 2978, stav 102).

(ii) *Primena gore pomenutih načela u datom slučaju*

a Osnovanost pritvora

115. Tokom postojanja nadležnosti Suda *ratione temporis*, Gradski sud u Magadanu se odbijajući molbe za puštanje iz pritvora oslanjao na ozbiljnost optužbi i rizik ometanja istrage ako bi podnosilac predstavke bio pušten. Sud primećuje da se Gradski sud i ranije bio pozivao na slične razloge – 27. decembra 1996. godine i 8. avgusta 1997. godine – da bi opravdao produženje pritvora podnosioca predstavke.

Sud takođe napominje da je glavni razlog za odluku da se podnosilac predstavke stavi u pritvor pred suđenje 29. juna 1995. godine bio taj da je ometao vođenje istrage odbijanjem da preda određenu bankarsku dokumentaciju neophodnu za istragu, da je vršio pritisak na svedoke i navodno falsifikovao dokazni materijal. Ozbiljnost optužbi je takođe uzeta u obzir.

116. Sud podseća da je postojanje osnovane sumnje o učešću nekog lica u teškim krivičnim delima iako relevantno, samo po sebi nedovoljno da opravda dugotrajan pritvor pred suđenje (vidi, na primer, presudu u slučaju *Scott protiv Španije*, gore, stav 78). Što se tiče drugog razloga na koji se oslonio Gradski sud u Magadanu prilikom produžavanja pritvora – rizika da bi moglo doći do ometanja istrage – Sud primećuje da, za razliku od naloga istražitelja od 29. juna 1995. godine, Gradski sud nije naveo nikakve činjenične okolnosti na kojima je zasnovao svoje zaključke, koji su bili istovetni 1996, 1997. i 1999. godine. U odlukama tog suda nije naveden nijedan činilac koji bi mogao da pokaže da je rizik na koji se pozvao sud stvarno neprekidno postajao tokom posmatranog perioda.

117. Sud prihvata da bi ometanje istrage, pored sumnje da je podnosilac predstavke počinio krivična dela za koja je optužen, u početku moglo biti dovoljno za produženje pritvora predlagaču. Međutim, kako su postupak i sakupljanje dokaza napredovali, taj je osnov sam po sebi gubio na opravdanosti.

118. Ukratko, Sud nalazi da su razlozi na koje su se oslonile vlasti da bi opravdale pritvor podnosioca, mada u početku bitni i dovoljni, protokom vremena izgubili to svojstvo.

B Vođenje postupka

119. Što se tiče trajanja krivične istrage, Sud primećuje da su domaći sudovi ustanovili da slučaj nije bio previše složen i da je istraga bila trajava, što je uticalo na sporost postupka. Sud ne vidi nikakav osnov za drugačiji zaključak. Takođe primećuje da su prema nalazu domaćih sudova istražitelji neopravdano pokušali da povećaju broj tačaka optužnice; ovaj prigovor potvrđuje i činjenica da je Gradski sud u Magadanu 3. avgusta 1999. godine proglasio podnosioca krivim za samu jednu od devet tačaka optužnice.

120. Što se tiče kasnijeg sudskog postupka, Sud ukazuje na dugotrajna odlaganja postupka pred Gradskim sudom u Magadanu. Suđenje, koje je bilo počelo 11. novembra 1996. godine, prekinuto je 7. maja 1997. godine zbog izuzimanja predsednika suda s posla. Nastavljeno je tek 15. aprila 1999. godine, mada su neki proceduralni koraci preduzeti jula i avgusta 1997. godine (postavljenje novog sudije i određivanje sledećeg pretresa), maja i jula 1998. godine (predavanje slučaja drugom sudu), novembra 1998. godine (određivanje datuma suđenja), januara i marta 1998. godine (odluke o potrebi da se nastavi istraga).

Istina je da je pretres zakazan za 8. avgust 1997. godine morao da se odloži zbog odsustva advokata podnosioca predstavke i da se podnosilac predstavke žalio na predavanje njegovog predmeta drugom sudu – čiji je cilj bio da se postupak ubrza – Sud nalazi da predlagač nije bitno uticao na dužinu trajanja postupka između dva perioda suđenja u kom nije bilo nikakvog napretka u predmetu.

Jasno je, dakle, da se dugotrajnost postupka ne može pripisati ni njegovoj složenosti ni postupcima predlagača. Imajući u vidu osobine istrage i dugotrajne prekide sudskog postupka, Sud smatra da vlasti nisu vodile postupak neophodnom brzinom.

G Zaključak

121. Imajući u vidu pozadinu slučaja gore navedenu, Sud nalazi da je period koji je podnosilac predstavke proveo u pritvoru pred suđenje prevazišao „razuman rok“. Sledi da je postojala povreda stava 3 člana 5 Konvencije.

III. Navodna povreda stava 1 člana 6 Konvencije

122. Podnosilac predstavke se žalio da o optužnici za krivično delo protiv njega nije odlučeno u razumnom roku, kao što zahteva stav 1 člana 6 Konvencije, čiji bitni deo navodi:

Tokom odlučivanja o ... krivičnoj optužbi protiv njega, svako ima pravo na ... raspravu u razumnom roku pred ... sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

A. Period koji treba uzeti u obzir

123. Podnosilac predstavke je tvrdio da je period koji treba uzeti u obzir počeo 8. februara 1995. godine, kada je započet krivični postupak protiv njega a završio se 31. marta 2000. godine, kada je Gradski sud u Magadanu doneo svoju drugu presudu u slučaju.

Vlada je tvrdila da je period koji treba razmotriti trajao od ustupanja predmeta predlagača Gradskom sudu u Magadanu 6. februara 1996. godine pa do objavljivanja njegove prve presude 3. avgusta 1999. godine.

124. Sud podseća da period koji treba uzeti u obzir u određivanju trajanja krivičnog postupka počinje danom kada je lice „optuženo“ u autonomnom i bitnom smislu koji se može dati tom terminu (vidi, na primer, presude u slučaju *Corigliano protiv Italije* od 10. decembra 1982. godine, Serija A br. 57, str. 13, stav 34, *Imbriosca protiv Švajcarske* od 24. novembra 1993. godine, Serija A, br. 275, str. 13, stav 36). Završava se toga dana kada se donese odluka po optužbi ili kada je postupak obustavljen.

Period koji treba uzeti u obzir u ovom slučaju je dakle počeo 8. februara 1995. godine, kada je podnosilac predstavke postao lice osumnjičeno za finansijske malverzacije. Što se pak tiče kraja tog perioda, Sud primećuje da je posle odluke da se odustane od gonjenja po preostalim tačkama optužnice od 29. septembra 1999. godine, posle presude Gradskog suda 3. avgusta 1999. godine, podignuta nova optužnica protiv podnosioca predstavke 30. septembra 1999. godine utemeljena na istim činjenicama. Sud primećuje da je nova optužnica bila deo prethodnog krivičnog predmeta br. 48529, koji je bio otpočet 8. septembra 1995. godine. U takvim okolnostima i uzimajući u obzir datum podizanja nove optužnice, Sud nalazi da se period koji treba posmatrati završio 31. marta 2000. godine, kada je Gradski sud doneo svoju presudu po konačnoj optužnici.

Posmatrani period, tj. od 8. februara 1995. do 31. marta 2000. godine, bio je dakle ukupno pet godina, jedan mesec i 23 dana, i to u suštini za samo jedan stepen nadležnosti, i pored brojnih dodatnih postupaka. Mada mu nadležnost *ratione temporis* obuhvata samo period nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Rusiju, 5. maja 1998. godine, Sud može da uzme u obzir stanje postupka koje je postojalo toga dana (vidi, na primer, presudu u slučaju *mutatis mutandis*, *Yağci i Sargin protiv Turske* od 8. juna 1995. godine, Serija A br. 319-A, str. 16, stav 40).

B. Osnovanost dužine trajanja postupka

125. Sud podseća da osnovanost dužine trajanja postupka treba ceniti u svetlu posebnih okolnosti slučaja, imajući u vidu i kriterijume određene praksom Suda, posebno složenost slučaja, postupke podnosioca predstavke i postupke nadležnih vlasti. Treba takođe uzeti u obzir šta podnosilac predstavke ima da dobije i izgubi (vidi, pored ostalog, *Kudla protiv Poljske*, gore, stav 124).

1. Podnesci strana

126. Što se tiče složenosti slučaja, podnosilac predstavke se pozvao na nalaz Okružnog suda u Magadanu od 15. marta 1999. godine da slučaj nije naročito složen i da to ne bi moglo da opravda odugovlačenje.

Podnosilac predstavke tvrdi da je cilj njegovih žalbi bio da ubrza postupak. Štaviše, član 6 Konvencije ne zahteva da on aktivno sarađuje s pravosudnim organima, niti mu pokušaj da iskoristi pravne lekove može ići na štetu.

Što se tiče postupaka vlasti, podnosilac predstavke se pozvao na traljavost prethodne istrage i njene nedostatke, koje je ustanovio Gradski sud u Magadanu 3. avgusta 1999. godine. Pored toga, sam Gradski sud prekršio je domaće proceduralno pravo propuštanjem da poštuje rokove za otpočinjanje suđenja propisane članovima 223–1 i 239 Zakona o krivičnom postupku. Naglašeno je da je na suđenju sud saslušao samo devet svedoka. Podnosilac predstavke se takođe pozvao na izuzimanje sudije sa njegovog slučaja, što nije imalo nikakve veze s njim, kao i na predavanje predmeta Okružnom sudu, Hasinskog okruga koji nije bio ništa efikasniji u ubrzavanju postupka.

127. Vlada je priznala da je ocenjivanje slučaja podnosioca predstavke trajalo dugo, ali da to nije bio nerazumno dug period. Njena tvrdnja je da je postupak trajao toliko dugo zbog složenosti i obimnosti slučaja, kao i potrebe za sveobuhvatnom i temeljitom istragom.

Pored toga, podnosilac predstavke je sam doprineo produženju postupka podnoseći višestruke žalbe, uključujući i ponovljene molbe sa predlozima koji su već bili odbijani. Vlada su u vezi s ovim pozvala na nalaz Gradskog suda u Magadanu od 15. jula 1999. godine i 22. jula 1999. godine u kom je ocenjeno da su se mnogobrojne molbe koje je podnosilac predstavke podnosio za vreme suđenja svodile na nameran pokušaj da se postupak razvuče. Molbe

podnosioca predstavke da se njegov predmet prenese drugom sudu između ročišta su takođe usporile postupak. Naglašeno je da se 30 % spisa predmeta podnosioca predstavke odnosilo na njegove žalbe i predloge.

Vlada je takođe naglasila da je period pritvora podnosioca predstavke uračunat u njegovu kaznu, pa da dužina trajanja njegovog pritvora pred suđenje nije imala nikakvog uticaja na ukupno trajanje ograničavanja njegove slobode.

Konačno, Vlada je navela da su se vlasti ponele prema podnosiocu predstavke humano putem amnestije, na osnovu koje je pušten iz zatvora pre isteka kazne, mada ni banci ni njenim mnogobrojnim klijentima nije bio nadoknadio štetu koju je načinio.

2. Procena Suda

(a) Složenost slučaja

128. Sud primećuje da je postupak, u kom je podnosilac predstavke bio jedini optuženi, bio u vezi sa finansijskim kriminalom gde je postojao obiman dokazni materijal i tokom koga je ispitan jedan broj svedoka. Međutim, Sud primećuje da od 7. maja 1997. godine, kada je suđenje prekinuto, pa do 15. aprila 1999. godine, kada je nastavljeno, nisu obavljene nikakve istražne radnje.

Sud ukazuje na nalaz domaćeg suda da slučaj nije bio toliko složen da bi to moglo da opravda odugovlačenje postupka.

Sledi da dužina trajanja postupka nije bila posledica složenosti slučaja ili zahteva istrage.

(b) Postupci podnosioca predstavke

129. Sud primećuje da je tokom postupaka pred domaćim sudovima podnosilac predstavke podneo veliki broj molbi u vezi sa svojim slučajem, kako za vreme rasprava tako i u periodu između rasprava. Sud podseća da članom 6 ne zahteva od optuženog za krivično delo da aktivno sarađuje sa pravosudnim vlastima (vidi, na primer, presudu u slučaju *Dobbertin protiv Francuske* od 25. februara 1993. godine, Serija A br. 256-D, str. 117, stav 43).

Sud primećuje da je sud koji je sudio podnosiocu predstavke zaključio da su njegove molbe do 15. aprila 1999. godine ometale postupak. Međutim, nema naznaka da bi se za postupke podnosioca predstavke tokom preostalih perioda suđenja, tj. od 11. novembra 1996. godine do 7. maja 1997. godine, i od 20. decembra 1999. godine do 31. marta 2000. godine, moglo reći da su na bilo koji način ometali odvijanje postupka.

Što se tiče molbi koje je podnosilac predstavke podnosio između ročišta, Sud primećuje da su se odnosile uglavnom na velika kašnjenja suda da uzme njegov predmet u razmatranje. Sud ne može da zaključi da su te molbe doprinele usporavanju postupka, posebno zato što su uglavnom ostale bez rezultata. Mada je istina da je predmet podnosioca predstavke upućen drugom sudu da bi se postupak ubrzao, podnosilac predstavke se ne može kritikovati zato što se žalio na taj čin, pošto se pokazalo da to ni na koji način nije ubrzalo postupak.

Sud takođe primećuje da je jednom prilikom, 8. avgusta 1997. godine, rasprava morala da bude otkazana zbog odsustva advokata podnosioca predstavke.

130. Sud smatra da, mada se podnosilac predstavke može smatrati odgovornim za izvesna kašnjenja, njegovi postupci nisu bitno uticali na dužinu trajanja postupka.

(c) Postupci vlasti

131. Kako je već rečeno, u postupku pred domaćim sudovima je bilo znatnog odugovlačenja koje se nije moglo objasniti složenošću slučaja ili postupcima podnosilaca

predstavke. Naročito značajna je činjenica da je slučaj praktično mirovao pred sudom skoro dve godine, tj. od 7. maja 1997. godine do 15 aprila 1999. godine.

132. Sud primećuje da je podnosilac držan u pritvoru tokom celokupnog trajanja postupka, što zahteva od sudova koji vode postupak da ga posebno ubrzaju.

133. Sud takođe primećuje da su nakon presude Gradskog suda u Magadanu od 3. avgusta 1999. godine i odluke da se odustane od ostalih tačaka optužnice vlasti podigle novu optužnicu protiv podnosioca predstavke zasnovanu na istim činjenicama, čime su još više produžile postupak, koji je pred prvostepenim sudom već bio trajao preko četiri i po godine.

134. Sud smatra da su vlasti propustile da ispune svoju dužnost posebne revnosti, naročito pošto je Konvencija stupila na snagu 5. maja 1998. godine.

3. Zaključak

135. Uzimajući u obzir pozadinu slučaja gore prikazanu, Sud smatra da trajanje postupka nije zadovoljilo zahtev o „razumnom roku“. Sledi da je postojala povreda stava 1 člana 6 Konvencije.

IV. Primena člana 41 Konvencije

136. Član 41 Konvencije određuje:

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.

A. Materijalna šteta

137. Podnosilac predstavke je tražio naknadu štete u vezi sa sledećim stavkama:

(1) USD 130.599 za izgubljena lična primanja predednika Severozapadne trgovačke banke, za vreme u kom je bio u pritvoru, od jula 1995. godine do 20. aprila 2000. godine;

(2) USD 203.000 zbog gubitka primanja od druge firme, koja ga je otpustila pošto je uhapšen;

(3) USD 500.000 za gubitak imovine njegovog preduzeća pošto je uhapšen;

(4) USD 8.600 zbog gubitka automobila;

(5) USD 11.734.376 za gubitak dobiti od deonica koje nije mogao da proda po tržišnoj ceni 1995. godine;

(6) USD 436.226 za gubitak njegovog udela u fabrici koja je bankrotirala 1997. godine.

Ukupan zahtev za materijalnu odštetu iznosio je USD 13.012.702.

138. Vlada je ove zahteve osporila.

139. Sud podseća da će dodeliti materijanu odštetu po članu 41 samo ako odredi da su gubici ili šteta na koju se žali podnosilac predstavke stvarno bili posledica ustanovljene povrede.

Što se tiče svote po stavci (1), Sud primećuje da je podnosilac predstavke osuđen i da mu je kazna umanjena za celo vreme koje je proveo u pritvoru pred suđenje. Sud dakle smatra da se zahtevu ne može izaći u susret.

Što se tiče ostalih zahteva, Sud smatra da nije nađena nikakva uzročna veza između navodne štete i povreda Konvencije koje je ustanovio.

Sud dakle odbacuje zahtev podnosioca predstavke po ovoj stavci.

B. Nematerijalna šteta

140. Podnosilac predstavke je tražio 9.636.000 francuskih franaka za nematerijalne troškove.

141. Vlada je navela da je zahtev preteran i da bi nalaz o povredi predstavljao dovoljno zadovoljenje.

142. Sud smatra da su trajanje pritvora podnosioca predstavke u takvim uslovima u zatvoru, kao i dužina krivičnog postupka, morali da kod njega izazovu osećanja frustracije, nesigurnosti i teskobe koja se ne mogu nadoknaditi samo nalazom o postojanju povrede.

143. Odlučujući na osnovu pravičnosti, Sud je podnosiocu predstavke dodelio iznos od 5.000 eura (EUR) kao nematerijalnu odštetu.

C. Sudski troškovi

144. Podnosilac predstavke je tvrdio da su njegovi troškovi za usluge advokata u postupku pred domaćim sudovima iznosili oko USD 40.000.

145. Vlada je taj zahtev smatrala neosnovanim i preteranim, imajući u vidu visinu advokatskih honorara u predmetno vreme u udaljenom području grada Magadan. Vlada je takođe osporila autentičnost određenih dokumenata koje je podneo podnosilac predstavke, i navela da mu ne bi trebalo nadoknaditi sudske troškove u postupku pred domaćim sudovima jer je osuđen i kažnjen kaznom zatvora.

146. Da bi se sudski troškovi uključili u odštetu dodeljenu prema članu 41, Sud podseća da mora da se uveri da su ti troškovi stvarno nastali kao posledica nastojanja da se spreči ili otkloni stanje za koje je ustanovljeno da predstavlja povredu Konvencije, kao i da su bili razumnog obima (vidi, na primer, *Nielsen i Johnson protiv Norveške* [GC], br. 23118/93, stav 43, ECHR 1999-VIII). Iz materijalnih dokaza je jasno da je podnosilac predstavke pretrpeo troškove u vezi sa pokušajima da ostvari puštanje da se brani sa slobode. Međutim, ponudio je samo delimične dokaze za zahtevani iznos. Štaviše, pretrpljeni troškovi nisu svi bili u vezi s kršenjem člana 3, stava 3 člana 5 i stava 1 člana 6 Konvencije.

Na osnovu pravične procene, Sud smatra razumnim da se podnosiocu predstavke dodeli iznos od EUR 3.000 po ovoj stavci.

D. Kamata za neizvršenje

147. Sud smatra da kamata za neizvršenje treba da se obračuna na osnovu lombardne stope Evropske centralne banke plus tri procenta na godišnjem nivou.

IZ OVIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Smatra* da je postojala povreda člana 3 Konvencije;
2. *Smatra* da je postojala povreda stava 3 člana 5 Konvencije;
3. *Smatra* da je postojala povreda stava 1 člana 6 Konvencije;
4. *Smatra*

(a) da tužena država ima isplatiti podnosiocu predstavke, u roku od tri meseca od datuma pravosnažnosti presude prema stavu 2 člana 44 Konvencije, sledeće iznose, koji će se pretvoriti u ruske rublje po kursu koji važi na dan poravnjanja;

- (i) EUR 5.000 kao nematerijalnu odštetu;
- (ii) EUR 3.000 za sudske troškove;
- (iii) poreze na iznose gore;

(b) da će se posle isteka roka od tri meseca gore pomenutog obračunati do isplate prosta kamata na osnovu lombardne stope Evropske centralne banke plus tri procenta na godišnjem nivou;

5. *Odbija* ostatak zahteva podnosioca predstavke za pravičnim zadovoljenjem.

(...)

S. Dollé
Sekretar

J.-P. Costa
Predsednik

U skladu sa stavom 2 člana 45 Konvencije i stavom 2 pravila br. 74 Pravila Suda, izdvojeno saglasno mišljenje g. Kovlera dato je u aneksu ovoj presudi.

IZDVOJENO SAGLASNO MIŠLJENJE
SUDIJE KOVLERA
(Prevod)

Uglavnom se slažem sa svojim kolegama o ovom slučaju. Međutim, imajući u vidu pravni značaj ove presude Suda smatram da je potrebno da iznesem određena zapažanja.

1. Rezerva koju je stavila Rusija na stavove 3 i 4 člana 5 Konvencije u vezi sa primenom određenih odredaba Zakona o krivičnom postupku RSFSR od 27. oktobra 1960. godine (ZKP), uz kasnije dodatke postupku produženog pritvora osumnjičenih lica, obuhvata i član 97 ZKP o „rokovima lišenja slobode“, koji je pomenut u rezervi zajedno sa drugim odredbama ZKP. Nisam dakle u stanju da opravdam zaključak Suda iznet u stavu 108 presude da rezerva ne obuhvata deo pritvora pred suđenje podnosioca predstavke.

Smatram da bi bilo opravdanije da je Sud odredio da rezerva obuhvata bar vreme koje je podnosilac predstavke proveo u pritvoru čekajući početak krivične istrage. Ipak, treba imati u vidu da bi široka konstrukcija teksta rezerve kako je primenljiva na član 97 ZKP mogla da proizvede određene nalaze da su produženja pritvora pred suđenje preko vremenskih ograničenja određenih stavovima 4–7 člana 97 ZKP zakonita: u slučajevima u kojima optuženo lice i njegov advokat ne mogu da pregledaju predmetne spise pre isteka najdužeg mogućeg perioda pritvora, u kojima optuženo lice i njegov advokat zatraže dodatne istražne radnje ili kada sud odredi dopunske istražne radnje nakon isteka perioda pritvora.

Drugim rečima, rezerva Rusije na stavove 3 i 4 člana 5 važi ne samo za postupak produženog pritvora (koje će inače biti bitno izmenjen od 1. jula 2002. godine kada stupe na snagu odgovarajuće odredbe novog ZKP), već i na ostala razdoblja pritvora pred suđenje. U vezi s tim treba ustanoviti da li „produžen pritvor“ obuhvata i vreme provedeno u pritvoru pošto je krivični predmet upućen sudu.

2. Rusko proceduralno pravo razlikuje dve vrste pritvora: prethodni pritvor pred istragu („*za sledstviem*“) i prethodni pritvor pred suđenje („*za sudom*“). Ova razlika je izražena u zakonu od 13. juna 2001. godine kojim je najduže trajanje sudskog postupka u krivičnim predmetima ograničeno na šest meseci. Međutim, u stavu 110 presude Sud je, pozivajući se na svoju praksu, izneo stav da pritvor obuhvata celokupan period pritvora pred suđenje, od dana kada je lice uhapšeno pa do dana izricanja presude. Za zatvorenika koji je smešten u prenatrpanu ćeliju nije preterano važno da li se njegov pritvor smatra pritvorom pred istragu ili pred suđenje, ili da li se dogodio pre ili nakon što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na tuženu državu. Ali ova razlika bi mogla da bude značajna za Sud, ako bi Sud prihvatio da je procena države bitna za određivanje razumnosti trajanja vremena pritvora.

Podnosilac predstavke je držan u pritvoru pred istragu od 29. juna 1995. godine (kada je uhapšen) do 19. juna 1996. godine (kada je Okružno tužilaštvo uputilo slučaj Gradskom sudu u Magadanu), tj. 11 meseci i 22 dana, što je manje od najdužeg roka određenog stavom 2 člana 97 ZKP, posle koga se optuženi može odmah pustiti na slobodu (stav 3 člana 97 ZKP). Ovaj deo pritvora podnosioca predstavke se ne može prebaciti tuženoj državi jer je prethodio stupanju na snagu Konvencije u vezi s Rusijom (nesaglasno *ratione temporis*).

Pritvor podnosioca predstavke pred suđenje trajao je do 3. avgusta 1999. godine, kada je Gradski sud u Magadanu izrekao svoju prvu presudu, tj. tri godine, jedan mesec i 21 dan (kako je Sud naveo gore, u stavu 110 presude). Ne treba zaboraviti činjenicu da je kašnjenje u izricanju presude, pa tako i dugotrajan pritvor podnosioca predstavke, delimično bilo posledica njegovih zahteva za izuzeće sudija i molbi da se predmet uputi na drugi sud, kao i zamene advokata i njihovih nedolazaka na suđenje, činjenica koje Sud implicitno prihvata u stavu 130 presude. Ovo kašnjenje iznosilo je ukupno jednu godinu i tri meseca. Ono naravno ne opravdava proceduralna kašnjenja učinjena od strane sudova, ali ipak stvara nešto drugačiju sliku pritvora podnosioca predstavke pred suđenje.

Konačno, određivanje dopunske istrage i izricanje druge presude Gradskog suda u Magadanu 31. marta 2000. godine produžilo je pritvor podnosioca predstavke za još sedam meseci, u skladu sa stavom 7 člana 97 ZKP.

Međutim, podnosilac predstavke je proveo ukupno pet godina, jedan mesec i 23 dana u pritvoru, od čega četiri godine, devet meseci i dva dana u Zatvorskoj jedinici br. 1 u Magadanu. To se za svrhe stava 3 člana 5 Konvencije ne može smatrati razumnim trajanjem pritvora, i pored okolnosti koje sam gore pomenuo. U skladu sa stavom 8 člana 97 ZKP, podnosilac predstavke se nekoliko puta žalio sudovima na zakonitost i valjanost pritvora. Na taj način je iscrpao, kako zahteva stav 1 člana 35 Konvencije, sve domaće pravne lekove koji su mu stajali na raspolaganju.

3. Što se tiče pitanja u vezi sa stavom 1 člana 6 Konvencije (pravično i javno saslušanje u razumnom roku), Sud po mom mišljenju nije uzeo u obzir činjenicu da podnosilac predstavke nije iskoristio svoje pravo da podnese žalbu na presudu od 3. avgusta 1999. godine; ovime je pitanje iscrpljenja domaćih pravnih lekova ostavio otvorenim. Međutim, takođe je istina da argumente podnosioca predstavke podržava činjenica da presuda nije bila pravosnažna, imajući u vidu dopunsku istragu i novu presudu izrečenu 31. marta 2000. godine.

4. Imajući u vidu sve gore rečeno, smatram da moram da se složim sa zaključcima svojih kolega u pogledu kršenja člana 3, stava 3 člana 5 i stava 1 člana 6 Konvencije, ali verujem da je procenu pravičnog zadovoljenja u stavu 143 presude trebalo izvršiti odvojeno, imajući u vidu razne povrede koje su određene.

